

LANDSCHAP, LUISTER DER CULTUUR

REDE

uitgesproken bij
de aanvaarding van het ambt
van lector in de landschapsarchitectuur
aan de Landbouwhogeschool te Wageningen
op 23 februari 1978

door

Nico M. de Jonge

LANDSCHAP, LUISTER DER CULTUUR

Zeergeachte toehoorders,

In dit uur mag ik met U spreken over de mensen en hun omgang met de natuur in landschap, park en tuin, hun omgang met bomen, planten, dieren, met bloemen, vogels, vlinders ... het cultuurlandschap.

Wat toch is dit cultuurlandschap, wat is haar functie, wat haar verhouding tot de natuur.

Klemmende vraag in een tijd waarin het kunnen van de mens welhaast onbeperkt schijnt, doch de angst voor steeds groter milieurampen het hart benauwt.

In alle cultuur en alle religie is deze vraag van de verhouding van de cultuur tot de natuur gesteld.

Een vraag als van goed en kwaad, van harmonie en chaos, van leven en dood. Ook onze westerse christelijke cultuur kent deze vraag.

Zij wordt verzinnebeeld in een verloren paradijs en de opdracht: "bework de aarde".

Eeuwig dilemma dat tot op vandaag ons denken en ons doen beheerst.

In vele miljoenen jaren vormde zich de levende natuur in wisselwerking met zijn omgeving van bodem, water, weer en wind.

Zij vormde zich van primitieve cel-organismen tot vernuftig-gestructureerde levensgemeenschappen in

een oneindige verscheidenheid.

De overweldigende rijkdom van de natuur voert ten slotte tot het binnentreden van de mens.

Duidelijk breekpunt, hoopvol perspectief.

Alleen de mens, centraal in de natuur door zijn creatieve geest, zijn techniek, en zijn aanpassingsvermogen, kan treden uit de beslotenheid van de natuur, kan de natuur bij voortduur transformeren, richting geven, cultuur creëren.

Zo ontplooit zich de hoogst ontwikkelde levensgemeenschap, zo scheidt de mens zich het cultuurlandschap.

Cultuurlandschap beeld van denken, kunnen, organiseren en van verantwoordelijkheid.

Komend uit de volheid van de natuur, staande aan de spits van alle leven en welhaast alomtegenwoordig is, als voorwaarde tot welzijn van de mens de eerste verantwoordelijkheid een functioneel cultuurlandschap. Een landschap optimaal producerend binnen het totaal van een natuurlijk evenwicht.

Indringende opgaaf, thans wereldwijd.

Immers rijk verweven met waardevolle natuurgebieden en halfnatuurlijke landschappen als evenzovele natuurimpulsen, werd reeds heel de aarde tot één groot cultuurlandschap.

Wonderschone natuur, door creatieve culturen spiritueel verfijnd, vol luister.

De schijnbaar simpele levensopgaaf, de aarde te benutten en te behouden, haar te behoeden zelfs, wordt niet overal verstaan.

Wij weten van overcultivering, kaalslag, erosie en milieuverontreiniging. Wij weten als duidelijk blijk van de samenhang tussen simpele agrarische culturen en het ontwikkelingspeil van heel een samenleving, van volksverhuizing en van ondergang van eertijds bloeiende beschavingen.

Komt niet het woord paradijs waarvan ook ons woord park is afgeleid uit het oud-perzisch Pairidaēza, overal goede aarde?

En begon deze perzische wereldmacht niet zijn veroveringen uit de bittere armoede van een volkomen verstoord milieu?

Wij zijn geneigd dit alles te verwijzen naar een verre historie of naar andere culturen. Doch het is zeer actueel.

Worden wij niet bij herhaling bepaald bij de verschrikking van de Sahel. Hoe goed was de bezinning op de conferentie over het woestijn probleem: "En bloeien zal zij als een roos".

Hoe pover nog het resultaat.

Een woestijn van zulk een omvang vormt een directe bedreiging van het milieu van heel Noord-Afrika. Zij is van invloed op het klimaat in Europa.

Ook ons westers cultuurlandschap kent vele sporen van milieuverstoring. Immers de oorsprong van onze beschaving in Griekenland, Klein Azië en Italië is verdroogd, kaalgevreten en geërodeerd.

En in ons eigen land, hoe zijn wij niet bezorgd om de waterkwaliteit van onze beken en rivieren, levensaders van ons landschap en om de waterkwaliteit van onze meren, de Waddenzee, de Noordzee.

Bezorgd om de zuiverheid van onze lucht met haar besmetting door industriële afvalgassen, door insecticiden, herbiciden en radio-actieve stoffen.

Leidt onze waterverspilling niet reeds tot verzilting van vele goede cultuurgronden en tot verdroging van onze bos- en duingebieden.

Zal het dreigend energietekort ons cultuurlandschap niet verarmen?

Laten wij ons ernstig bewust zijn van onze verantwoordelijkheid voor ons milieu, voor onze Moeder Aarde.

Niet in heimwee naar verloren waarden, doch in een wezenlijke bijdrage aan de gaafheid en schoonheid van ons cultuurlandschap.

Dat is echte natuurliefde, ware cultuur.

Hoe nu heeft de westerse mens voldaan aan zijn cultuur-opdracht.

Hoe heeft hij de aarde bewerkt, zijn landschap vorm gegeven?

De moderne milieu-biologie stelt dat door de invloed van de mens het Europese cultuurlandschap is verrijkt. Zonder menselijke activiteiten zou ons land en meer in het algemeen het laagland van West- en Midden Europa, bijna geheel met bos zijn bedekt.

Hierdoor zou het armer zijn aan verscheidenheid aan landschapstypen, aan levensgemeenschappen, dus ook aan soorten van planten en dieren dan het tot in de eerste helft van de twintigste eeuw was.

Deze zo verheugend positieve waardering van de rol van de mens bij de verandering van het landschap, inspireert ons het westers cultuurpatroon nader te beschouwen.

Immers een cultuurlandschap als resultaat van een vruchtbare bodem, een goed klimaat, een rijke vegetatie en een natuurgebonden landman, spreekt tot onze verbeelding. Het doet ons de oplossing van de huidige problemen vermoeden in de beperking.

Zou het dan toch wijs zijn terug te keren tot een kleiner agrarische bedrijfsvoering? Is toch ons algemeen gevoel van onbehagen juist? Biedt het landschappark dan toch een redelijk alternatief?

Of heel concreet, zijn de moderne landbouwmethoden toegepast sinds het begin van deze eeuw de oorzaak van een verval van het landschap? Is het met name dit instituut voor wier uitgelezen gezelschap ik dit referaat mag houden, met zijn hoogontwikkeld landbouwonderwijs, de wortel van het kwaad?

De luister van het westers cultuurpatroon, zo dit tot uitdrukking komt in het landschap rondom, wordt bepaald door de omgang van de mens met de natuur.

Onze cultuur vindt haar oorsprong in de Grieks-Romeinse beschaving gevoed door het Joods-Christelijk denken.

Reeds in de antieke wereld speuren wij een drietal verschijnselen die voor ons denken over het cultuurlandschap van verstrekkende betekenis zijn.

Het Griekse woord voor natuur is physis = groeiproces.

Een woord in dubbelzinnige betekenis van enerzijds de oorsprong van al wat leeft en anderzijds het aan de mens ter bewerking gegevene. Beide betekenissen vullen elkaar aan en behoren tot elkaar.

Het is een gedachte die ook beeldend tot ons komt vanuit de bijbel in het machtig Scheppingsverhaal, in het troostvol boek der psalmen, in het wonderschone Hooglied.

In de geschiedenis der wijsbegeerte tekent zich de samenhang van de natuur als oorsprong en van de natuur rondom ons, steeds duidelijker af.

De natuur rondom, het ter bewerking gegevene, de natuur dus als levensmilieu als landschap, wordt steeds verder geobjectiveerd. Het land wordt bebouwd, het landschap vormgegeven, het wordt cultuurlandschap.

Tenslotte wordt de natuur ook tot veld van onderzoek der natuurwetenschap.

Het heeft het Christendom in zijn belijden van goddelijke oorsprong van de natuur en kennis hiervan alleen door bovennatuurlijk licht, door genade, aanvankelijk grote moeite gekost mede te werken aan de ontwikkeling van de natuurwetenschappen.

Doch het zijn vooral de denkers van de Romantiek geweest, met hun geloof in de natuur rondom als orde van het goede en het schone, verborgen achter de overwoekeringen van de menselijke beschaving, die zich tegen de samenhang van natuur en cultuur hebben afgezet.

In het hedendaagse denken staat de mens centraal. De begrippen van de natuur als oorsprong en als object zijn minder absoluut. De natuurwetenschap ontwikkelt binnen hetgeen slechts voorlopig gelding heeft. Soms klinken weer motieven van de romantiek. Vandaag waarneembaar in polariserende beschouwingen over het cultuurlandschap.

Een ander, een poëtisch verschijnsel in de westerse cultuur vanaf de oudste tijden is het herdersgedicht, de pastorale of bucolische idylle.

Deze poëzie speelt in een lieflijk idyllisch landschap van glooiend bergland, met bossen, velden, weiden en struwelen. In Arcadië op Sicilië of Lesbos.

Zij verheerlijkt in fijne schildering een ideale fictieve wereld van zingende maaiers, fluitspelende herders, temidden van zoemende bijen, van krekels,

hagedissen, kudden schapen, rijke boomgaarden en welgevulde wijnkruiken.

Het is de illusie van een landschappelijk en zedelijk onbedorvenheid. Veelal blijk van een cultuurmoetheid, een vlucht uit tijd en werkelijkheid.

Deze herderspoëzie is tot het begin van de negentiende eeuw een belangrijk gegeven in de europese literatuur. Ik wilde U hierop wijzen niet slechts om haar overeenkomst met het reeds genoemde denken van de romantiek of met het, voor velen, hedendaagse landschapsideaal. Wie onzer droomt zich geen illusie?

Door alle eeuwen heen was het cultuurlandschap de westerse mens een bron van schoonheid en inspiratie.

Een bekend vertegenwoordiger van de herderspoëzie is Vergilius, die leefde in het Romeinse Rijk kort voor onze jaartelling.

Hij onderscheidt in welhaast actuele schildering een viertal landschapstypen.

Het agrarische landschap van velden en akkers.

Het rustieke, zo kwetsbaar half-natuurlijk landschap, hier, nauwelijks nog voorstelbaar op Sicilië een landschap van berghellingen bespikkeld met kudden geiten en schapen.

De woeste natuur van bergen, rotsen, ondoordringbare bossen en eeuwige sneeuw.

Tenslotte het landschap van de fantasie, verloren paradijs, lieflijke plaats, locus amoenus.

Hier vervaagt de tijd. Alle bloemen bloeien welriekend en vol kleuren, kruiden geuren aromatisch, overdadig en veelsoortig zijn de vruchten.

De herderspoëzie van Vergilius heeft school gemaakt in Engeland.

Mede hierdoor ontstaat in de achttiende eeuw op dit lieflijke eiland met zijn arcadische, natuurminnende bevolking, binnen de tuinkunst een aparte stijl, de engelse landschapsstijl.

Een vormgeving van tuin en park die binnen de eeuw ook in ons land een belangwekkende ontwikkeling doormaakt. Bestaande parken worden omgevormd, ver-landschappelijkt. Nieuwe tuinen en parken worden in de landschapsstijl aangelegd.

Vele bekende tuin- en landschapsarchitecten hebben hun naam hieraan verbonden. De invloed van de engelse landschapsstijl is nog waarneembaar in welhaast al onze parken en plantsoenen.

Het derde fenomeen uit onze cultuurgeschiedenis, van groot belang voor het landschap, is de verstedelijking en met name het buiten wonen.

De vroegere Griekse beschaving, nog geheel gevat in mytisch denken: de goden wandelden op aarde, was een stedelijke cultuur.

Eerst in de rijkdom van het Hellenisme verschijnt de buitenplaats. Het buiten wonen is daarna niet meer weg te denken uit het westers cultuurpatroon.

Met name de Romeinen, een boerenvolk van oorsprong, hebben de waarde van het wonen in het landschap onderkend.

Rondom Rome, zelf een tuinstad, was het land bezaaid met landhuizen, tot zorg van de agrariërs, die hun bestaan zagen bedreigd. De invloed van de Romeinen omvat bijna geheel Europa.

Dit geldt eveneens voor de landbouwmethode, het kavelpatroon en bij belangrijke vestigingen, het buitenwonen.

De val van het Romeinse Rijk betekent voor het Europese cultuurlandschap een dieptepunt. Het platteland is onveilig, slecht ontgonnen, het wordt voortdurend geplunderd en gebrandschat.

Het zijn de geestelijke orden geweest die in de middeleeuwen land- en tuinbouw hebben behoed voor algehele ondergang.

Zij kweekten groenten en vruchten, veredelden gewassen en kenden in hun kloosterhoven nog de traditie van de cultuur van bloemen en kruiden.

De middeleeuwse tuin bij klooster en kasteel was veelal ommuurd en in zichzelf gekeerd. Zij was als de Romaanse bouwkunst sterk van vorm, groot in eenvoud.

Belangrijke delen van ons land zijn door toedoen van de monniken ontgonnen, bedijkt en ingepolderd.

Zij hebben aan de verscheidenheid van het middeleeuwse cultuurlandschap een waardevolle bijdrage geleverd.

Het hoogtepunt van middeleeuwse architectuur, de machtige gothiek, komt niet tot uitdrukking in het landschap en de tuin.

De inspirerende renaissance brengt het buitenwonen eerst waarlijk tot ontwikkeling.

Rond de belangrijke europese cultuurcentra worden tal van, dikwijls uitgestrekte, buitenplaatsen aangelegd. De tuinkunst bloeit als nooit tevoren.

Eerst in de besloten nog beperkte renaissance tuin. Dan, vanaf de barok die bij ons zich ten volle ontplooit in de zeventiende eeuw, komt de tuinkunst tot grote creativiteit en verfijning. De uitbundige rijkdom van de buitenplaatsen, gelegen veelal op betere gronden en hun talrijkheid tot op grote afstand van de stad langs duinen, rivieren en in de nieuwe droogmakerijen, doen ware lustlandschappen ontstaan.

Voor de tuinkunst een gouden eeuw. Voor het landschap van niet te schatten waarde.

Tot op vandaag bepalen deze lustlandschappen het karakter van onze mooiste woongebieden. Het Hollands duingebied van Wassenaar en Bloemendaal, de buitens langs Gooi en Eemland en de Vecht. Het landschap van Heuvelrug tot Kromme Rijn, en van de Veluwezoom langs Rijn en IJssel.

En wat van het park en landgoed rest is thans waardevol natuurgebied.

Nooit waren zovelen betrokken bij de verrijking van het milieu.

Nooit was ons cultuurlandschap zo rijk, zo luisterrijk.

Er volgt een eeuw van grote onrust, politiek, sociaal en economisch. De eeuw van de franse revolutie, van Napoleon, de opkomst van de industrie, de landbouw-crisis.

Het aantal buitenplaatsen wordt gedecimeerd, het platteland verlaten, de trek naar de stad begint.

In de tweede helft van de vorige eeuw bij groter welvaart van industrie en handel en meer opbrengst van de plantages overzee, worden opnieuw buitenplaatsen aangelegd.

Nu in engelse landschapsstijl. Minder talrijk, kleiner en veelal binnen de bestaande landgoederen, een enkele bij de nieuwe industriegebieden. Deze buitenplaatsen hebben veel van de schoonheid van de oude buitenplaatsen doen herleven.

Behalve in Engeland was hun invloed op het landschap minder indringend. Vanaf het begin van deze eeuw zijn veel van deze buitenplaatsen verkaveld ten behoeve van villabouw, vestiging van dienstensector en stadsuitbreiding.

Thans moge ik met U nogmaals het westerse cultuurlandschap bezien.

Veel moet onbesproken blijven.

De Europeaan in de diaspora, in zijn ontmoeting met andere culturen, als koloniale mogendheid of blijvende vestiging zoals in Noord-Amerika. Boeiend gegeven ook in de zorg voor het milieu.

In onze jeugd werden grote delen van de Middle-West bedreigd door de dust-bowl. Stofstormen van ongeken- de omvang en vernietiging. Nu, nog geen halve eeuw later, is dit gebied door milieubescherpende maatregelen in landbouwcultuur en erosiebestrijding, geworden tot de graanschuur van de wereld.

Ook andere cultuurpatronen dan de westerse kan ik hier slechts kort vermelden.

De Arabisch-Mohammedaanse cultuur, welhaast één immens woestijngebied.

Israël in zijn groots milieuhervorming, het wonder van bossen, parken en vruchtbare bodem, ondanks een droog klimaat.

Of de Chinese cultuur, want ook het land van Mao kent zijn bomenplan.

Doch terug nu tot de besproken cultuurfenomenen van het Westen.

Het bewerken van de natuur, uitgedrukt in ons cultuur- landschap.

De romantiek, als vlucht voor deze werkelijkheid.

Het buitenleven, als daadwerkelijke betrokkenheid met het cultuurlandschap.

Deze gegevens wilde ik samenvatten in een hommage aan een landgenoot die bij het herboren worden van de cultuur in de Gouden Eeuw zijn liefde voor de natuur ons heeft betoond in woord en daad.

Enige maanden geleden werd de staatsman, moralist en dichter Jacob Cats herdacht. Vierhonderd jaar geleden werd hij geboren.

Deze universele renaissance-mens werd als dichter diep vereerd, twee eeuwen lang door heel het volk gelezen, en sedert lang bespot, verguisd.

Weinigen weten dat Cats grote verdienste heeft gehad voor de landaanwinning in Zeeuws Vlaanderen, polders bij Groede en in Engeland ten zuiden van de Humber, nu nog een Hollands landschap.

Zijn denken, nauwkeurig waarnemen en zijn omgaan met de natuur heeft hij verwoord in veel van zijn gedichten. Een vorm van natuur-educatie, soms in zijn 'Emblemata' geïllustreerd, waarmede hij heel het volk bereikte. Wellicht wat al te lerend en te vroom, maar nimmer negatief of demoraliserend.

Zijn lieflijke plaats, locus amoenus, was geen vlucht uit de werkelijkheid.

Integendeel, hij heeft zijn dromen gestalte gegeven in een tweetal buitenplaatsen: Munnikenhof op Walcheren en Sorghvliet, nu het Catshuis in Den Haag.

Daar heeft hij heel de verrukking van bomen, bloemen, kruiden, vruchten, van schapen, ganzen, bijen, blij bezongen.

Onmiskenbaar blijkt uit zijn gedichten dat hij daadwerkelijk wilde bijdragen aan de verrijking van het cultuurlandschap.

Zijn inpolderingen met beperkt gewin, en vooral in Engeland niet zonder zorg, zijn eerbied voor de landbouw, zijn boerderij.

Het duidelijkst en meest onbaatzuchtig toont hij dit geloof in een beter, schoner landschap door, bijna zeventig jaar oud, nog de aanleg van Sorghvliet te beginnen, hiertoe uitgebreid grondverbetering toe te passen en de beplantingen aan te brengen met grote kennis van plantmateriaal en groeiomstandigheden.

Hoe moet hij, aan het eind van zijn leven, zich ervan bewust geweest zijn, dat voor de creativiteit in tuin en landschap geldt: De volle luister is voorbehouden aan het nageslacht.

Onze maatschappij is in stormachtige ontwikkeling. Ons landschap, tastbaar beeld van de cultuur, verandert snel, volgens sommigen te snel.

Het westers denken over het cultuurlandschap, haar glorie van de Gouden Eeuw in renaissance en barok, laat zich niet lijnrecht projecteren naar het nieuwe tijdperk dat zich thans aankondigt.

Slechts moge ik de fundamentele waarden nogmaals duiden.

Het denken over de natuur rondom ons in de ontwikkeling van de natuurwetenschappen moet voortgang vinden.

Het landbouwkundig onderzoek ten behoeve van een hoge kwaliteit, het voorkomen en bestrijden van ziekten en plagen en een optimale produktie is, evenals het onderzoek tot behoud van het natuurlijk evenwicht, in de meest letterlijke zin broodnodig.

Het gaat als immer om louter lijfsbehoud, om het bestaan van onze beschaving.

Het landschap weerspiegelt het cultuurpatroon. Het landschap zal evenals de cultuur steeds wijziging ondergaan.

Het laat-middeleeuwse cultuurlandschap was lang vóór de rijkdom van de Gouden Eeuw.

Het cultuurlandschap aan het begin van deze eeuw bezat nog slechts de charme en ontroering van de vergankelijkheid.

Behoud van zulk een landschap is, anders dan als strikt reserveaat, een illusie, een vlucht uit de werkelijkheid in de romantiek van het verleden. Een verleden waarin het platteland slechts voor een enkel afstandelijk toeschouwer tot lieflijke idylle werd. Het cultuurlandschap is niet slechts een passief agrarisch gebeuren. Landschap is niet dat wat overblijft, een restfactor. Noch verpakking, noch versiering.

Een functioneel cultuurlandschap, dit moge ik U herhalen, is een voorwaarde voor ons welzijn. Een verantwoordelijkheid waarbij wij ons allen betrokken weten.

Hoe zullen wij ooit zulk een cultuurlandschap verwezenlijken. Wij staan hierin niet machteloos.

Nodig is een positief-gerichte educatie en betere voorlichting, ook landbouwkundig.

Leren dat mensen onmisbaar zijn voor het landschap. Dat niet alle verandering fout behoeft te zijn. De wezenlijke betekenis van de natuur rondom ons uitleggen. Duidelijk maken dat wij allen kunnen bijdragen aan een beter landschap.

Nodig is ook dat wij voortgaan met het verwerven en beheren van belangrijke natuurreservaten en unieke delen van het bestaande cultuurlandschap.

Ten behoeve van de stabiliteit van het milieu moeten de hoogproduktieve landbouwgronden zijn verweven met min of meer natuurlijke levensgemeenschappen.

Met nadruk dient onze activiteit te zijn gericht op de verrijking van het landschap.

Dit mag voor zichzelf spreken bij de ingrijpende wijzigingen die het landschap nu ondergaat. Doch ook zonder deze wijzigingen is verrijking een noodzaak. In feite vegeteren wij nog steeds op het landschap van de zeventiende eeuw.

De zorg voor een evenwichtig milieu krijgt een bijzondere dimensie in onze nieuwe landschappen. Hier zijn de omstandigheden voor de vormgeving aan een modern cultuurlandschap optimaal.

Groot ook zijn de mogelijkheden voor de ontwikkeling van nieuwe natuurlijke levensgemeenschappen. Deze kunnen worden versterkt niet in de laatste plaats door vegetatiekundig verantwoorde bebossing en beplanting.

In het dynamisch landschap van de delta, waarin wij leven, is de opgaaf tot het scheppen van een functioneel cultuurlandschap een uitdaging vol rijke belofte.

De landschapsarchitectuur is in haar huidige toepassing nauwelijks een halve eeuw oud.

Meer nog dan de tuinkunst en de bouwkunst is zij in haar architectuur gebonden aan tal van voorwaarden, vanuit de maatschappij, van bodem, klimaat, vegetatie en fauna. Ze zal deze voorwaarden in een functionele vormgeving tot hun recht doen komen.

In de zo korte tijd van haar bestaan heeft de landschapsarchitectuur getracht een bijdrage te leveren aan de eerder genoemde doelstelling: verrijking van het bestaande landschap, in het bijzonder bij grote technische ingrepen en bij de vormgeving van nieuwe landschappen.

Aarzelend en vol onzekerheden is dit werk begonnen in de dertiger jaren bij de aanleg van rijkswegen,

bij de inrichting van de Wieringermeer en bij de eerste beperkte ruilverkavelingen.

Het adviseren van de Rijkswaterstaat is thans uitgegroeid tot een begeleiding van alle civiel-technische werken van deze dienst, ondermeer door het ontwerpen van beplantingen langs wegen en kanalen.

Het landschapsplan voor de Wieringermeer was een eerste poging om in een nieuwe polder een leefbaar land te maken. Behalve de aanleg van een enkel bos op de allerslechtste gronden bleef de vormgeving aan het landschap beperkt tot de beplanting van dorpen, erven, wegen en overhoeken.

In de Noord-Costpolder kwamen veel meer mogelijkheden. Er was een royale bosaanleg ook bij de dorpen en een uitgebreide weg- en erfbeplanting.

De te sterke vormwil in het ontwerp gaat bij de verdere ontwikkeling van het landschap steeds meer te loor.

Met de inrichting van de Zuidelijke IJsselmeerpolders begint een nieuwe fase in de landschapsarchitectuur. De vormgeving groeit uit tot het creëren van een geheel nieuw evenwichtig landschap. De stedelijke en de agrarische samenleving krijgen optimale ontwikkelingskansen binnen een duidelijke landschapsstructuur van rijke beplantingen langs randmeren, wegen en kanalen en van uitgestrekte bossen en natuurterreinen. Hier ontstaat een cultuurlandschap groot

van verwachting.

Ook de herinrichting van het oude land door middel van ruilverkaveling heeft zich na de oorlog zeer indringend ontwikkeld. De herverkaveling van Walcheren heeft deze ontwikkeling sterk gestimuleerd.

Walcheren, eens de tuin van Zeeland, kreeg na de oorlogsinundatie een bijna volledig nieuwe landbouwkundige inrichting.

Deze herverkaveling is ook van beslissende betekenis geweest voor de ontwikkeling van de landschapsarchitectuur.

Nog nooit werd een volledig nieuw landschap gecreëerd in een complex, historisch rijk, cultuurgebied.

Sindsdien worden voor alle ruilverkavelingen landschapsplannen ontworpen en worden jaarlijks enkele tienduizenden hectaren van ons landschap vernieuwd.

De veranderingen zijn dikwijls zeer ingrijpend en worden allerwege kritisch gevolgd.

De cultuurtechniek geeft in toenemende mate een positieve bijdrage aan nieuw cultuurlandschap.

Na de stormramp van 1953 wordt een begin gemaakt met de spectaculaire deltawerken. Van meet af aan wordt de landschapsarchitectuur bij de vormgeving tot in detail betrokken. De eerste nieuwe landschappen in Veerse Meer en Grevelingen met een grote potentie zowel natuurwetenschappelijk als recreatief, zijn in volle ontwikkeling.

Zij vormen een verrijking van het boeiende landschap van Zuidwest Nederland.

Nog een belangrijke ontwikkeling wil ik U vermelden. Weliswaar minder vormgevend en niet direct toepasbaar. Sedert de totstandkoming van de planologische wetgeving is de landschapsarchitectuur, mede door een verdieping van het landschapsonderzoek, betrokken bij de planvorming op nationaal niveau, bij het streekplanwerk en samen met de stedenbouwkundige bureaus ook bij de bestemmingsplannen.

Dit overzicht zal voor velen Uwer het arbeidsveld van de landschapsarchitectuur verduidelijken.

Het toont de waarde, het vakgebied te doen ontplooiën, in goed samenspel van onderwijs, onderzoek en praktische toepassing.

Het wijst de richting waar in de toekomst grote mogelijkheden liggen voor de verrijking van ons cultuurlandschap.

Het landschapsontwerp voor wegen en kanalen zal door de steeds toenemende mobiliteit nog belangrijker worden. Tracering, profiel, beplanting en bermflora vragen nog meer aandacht.

Dagelijks ervaren honderdduizenden mensen op deze wijze het cultuurlandschap.

Het landschap van de IJsselmeerpolders komt tot haar hoogtepunt bij de vormgeving en inrichting van de Markerwaard.

Hier zal een nog rijker cultuurlandschap ontstaan. Een landschap dat bepalend zal zijn voor het noordelijk deel der Randstad.

Het werk van de agrarische ruilverkaveling groeit uit tot een algehele landinrichting. Eerst dan ontstaat voldoende ruimte om de bestaande landschappen waardig te herbouwen. Nieuwe landschappen die volledig kunnen functioneren binnen de urbane structuur van ons land.

De Deltawerken zijn gevorderd tot de inrichting van het Oosterscheldebekken. Bij deze inrichting staat het natuurlijk milieu geheel centraal.

De deltawerken zullen zich zonder twijfel moeten uitstrekken tot de nog waardevoller voor-delta.

Wil de planologie de snelle, soms verrassende maatschappij-ontwikkelingen bijhouden, dan zal haar gedachtenvorming meer dynamiek en steeds groter wijsheid vragen.

Dikwijls nog is de toekomst een verleden tijd.

Niet slechts ten behoeve van de Planologie maar ook voor een betere fundering van het gehele vakgebied is een verdere uitbouw gewenst van het landschaps-onderzoek, natuur- en sociaal wetenschappelijk en cultuur- en kunsthistorisch.

Zulk een onderzoek is ook bepalend voor het eerder genoemde verwerven, beheren en eventuele restaureren van unieke cultuurmonumenten zoals buitenplaatsen, laanbeplantingen en waardevol landschap binnen het beschermd stads- en dorpsgezicht.

Voorts mag het U duidelijk zijn geworden dat voor een functioneel cultuurlandschap tuinen, parken en de beplantingen van stad en dorp onontbeerlijk zijn. Wij zullen de architectuur van tuin en park weer moeten oefenen.

Dit ook ten behoeve van het moderne buitenleven, de recreatie, een vorm van buitenleven aanzienlijk consumptiever dan voorheen. Juist daarom mag haar toerusting zich niet beperken tot de technische voorzieningen.

Tot slot van deze toekomstbeelden koester ik de hoop te mogen delen met hen die niet hebben. Wij die zulke rijke landschappen bezitten en in de verwachting mogen leven van nog rijker.

Wij zouden ons gedrongen moeten voelen met de schamelen der ontwikkelingslanden in hun verdroogde, geërodeerde wereld weer nieuw cultuurlandschap te doen ontstaan.

Daar meer nog dan elders voorwaarde tot welzijn.

Staande aan het begin van deze taak mag ik terugzien op dertig jaren van praktijk in de landschaps-architectuur.

Ik wil U niet verhelen dat het overzien van die periode mij hoopvol stemt.

Er is in het landschap heel veel goeds tot stand gebracht en er heeft zich een onvoorstelbare mentaliteitswijziging voltrokken. Thans is welhaast een ieder milieubewust en beseft het belang van natuur en landschap.

Indien wij deze waardering weten te bevrijden van haar fatalisme zal zij vol inspiratie worden voor ons cultuurlandschap.

Dan verhaalt het landschap de luister der cultuur.

Ik mag dit werk beginnen in diepe dankbaarheid iets te mogen bijdragen aan de onmetelijke schoonheid der schepping.

In sociale bewogenheid. In grote liefde voor de natuur.

In stille verwondering.

Aan het einde van mijn rede moge ik mijn eerbiedige dank betuigen aan Hare Majesteit de Koningin voor mijn benoeming tot lector in de landschapsarchitectuur.

Mijne heren leden van het College van Bestuur.
Het vervult mij met grote dankbaarheid dat gij mij hebt willen voordragen voor deze benoeming. Ik zal ernstig trachten het door U gestelde vertrouwen niet te beschamen.

In deze dank mag ik mede begrijpen de benoemingscommissie voor haar uiteindelijke keuze en haar grote steun.

Hooggeleerde Vroom, beste Meto.

Het is meer dan tien jaar geleden dat je mij bij jouw inauguratie zo welgemeend hebt toegesproken.

Je stond toen voor de moeilijke taak de rijkbegaafde Prof. Bijhouwer op te volgen.

Dit terwijl zich grote aantallen studenten meldden en zorgvolle jaren voor het universitair onderwijs nabij waren.

Nochtans ben je er in geslaagd het onderwijs in de landschapsarchitectuur uit te bouwen en te verdiepen. Je weet hoe ik mij er op verheug tezamen ons vakgebied verder vorm te geven.

Hoe goed is het samenwerken in zulk een grote vriendschap.

Hooggeleerde Van Mourik, beste Wim.

Stedebouw en landschapsarchitectuur zijn zeer verwante vakgebieden. De steun van de planologie kan hier niet worden gemist.

Hoewel soms onze opvattingen uiteenlopen, heb ik deze voor mij zo belangrijke beslissing niet kunnen nemen zonder jouw goede raad, vol genegenheid en levenswijsheid. Ik ben je daarvoor zeer dankbaar.

Temeer verdriet het mij dat je de Landbouwhogeschool gaat verlaten. Dit vertrek maakt de hogeschoolgemeenschap wezenlijk armer.

Hooggeleerde Hellinga, Hooggeleerde Van Duin.

U hier te mogen begroeten waardeer ik zeer.

Enige jaren geleden werden wij opgeschrikt door een aantal forse departementale ingrepen. De landinrichting stond te komen. Sindsdien is het stil geworden. U weet hoe ik de herinrichting van ons cultuurlandschap noodzakelijk acht.

U zijt beiden ook in de praktijk nauw betrokken bij de landinrichting. Ik vertrouw daarom op een intensieve samenwerking.

Wellicht kan deze samenwerking bijdragen aan het operationeel doen worden van de landinrichting.

Hooggeleerde Mörzer Bruins, Hooggeleerde Westhoff.

Lange jaren mochten wij tezamen binnen één dienst arbeiden. Onze soms schaarse ontmoetingen hebben ons nimmer onberoerd gelaten.

Ik prijs mij gelukkig U thans weer te ontmoeten bij het universitaire onderwijs.

Wij laven ons aan dezelfde bron, dienen eenzelfde

doel. Het gaat om het welzijn van de mensen en van het cultuurlandschap waarin zij leven. Laat ons hieraan werken in wederzijds begrip en grote eendracht. In U vraag ik dit ook onze vrienden van de natuurbescherming.

Mijnheer de Directeur van het Staatsbosbeheer, oud-collega's, vrienden.

Het Staatsbosbeheer heeft bij de ontwikkeling van de landschapsarchitectuur in Nederland een zeer belangrijke rol vervuld. Niet alleen was er een goed klimaat voor planning en ontwerp, de plannen werden ook gerealiseerd.

Nogmaals wil ik U mijn dank betuigen.

Op U allen rust de dure plicht dit nog pas begonnen werk voort te zetten in groot vakmanschap.

Hooggeachte Overdijkink, Hooggeachte Benthem,
Hooggeachte De Vroome.

Het is mij een behoefte U in het bijzonder, mijn erkentelijkheid te betuigen voor de grote steun met raad en daad, voor de stimulans en vriendschap.

Het is slechts de harde kern van het landschapswerk bekend hoeveel inspanning de bereikte resultaten hebben gekost. Hoe er overmatig is gebruik gemaakt ook van zachte energie in geloof, toewijding en enthousiasme. Het was de moeite waard!

Dames en Heren medewerkers van de Vakgroep Landschaps-architectuur.

Ik dank U hartelijk voor de wijze waarop U mij bent tegemoet getreden. Dit geeft vertrouwen. Er ligt zoveel werk te wachten. Wij zullen elkaar hard nodig hebben.

Dames en Heren Studenten.

Het is niet in de laatste plaats aan U te danken dat ik met zoveel genoegen mijn taak ben begonnen.

Aan U is de toekomst.

U weet, soms ben ik onthutst over Uw maatschappijvisie, Uw neiging tot het 'live-in-the-past', Uw angst voor het ontwerp.

Oprecht wil ik trachten U te helpen bij het oefenen van dit boeiend vak, in het zoeken naar uitgangspunten en in een goede vormgeving.

Ik wil trachten U de waarde van het vak te tonen en het rijke perspectief.

Familie, Vrienden, Dames en Heren.

Groot is mijn vreugde dat gij zijt gekomen om blijk te geven van Uw medeleven met mij en mijn gezin.

Het is mij een eer.

Ik dank U allen.

Ik heb gezegd.